

**Căile de atac ordinare în materie penală,
din perspectiva prevederilor Legii nr. 202/2010 („mica reformă”)
și ale noului Cod de procedură penală**

Prof. univ. dr. **Anca-Lelia LORINCZ**¹

Rezumat

Având ca obiectiv asigurarea celerității procesului penal român, modificările legislative aduse actualului Cod de procedură penală prin Legea nr. 202/2010 au avut incidență și în materia căilor de atac, conducând la reducerea numărului gradelor de jurisdicție în majoritatea cauzelor penale. Codul de procedură penală român în vigoare reglementează, ca regulă generală, triplul grad de jurisdicție în materie penală, consacrand două căi ordinare de atac: apelul și recursul; în urma modificărilor legislative aduse actualului Cod de procedură penală (prin Legea nr. 202/2010), doar cauzele judecate în primă instanță la tribunal mai pot parcurge ambele căi ordinare de atac. Și Legea nr. 135/2010 privind noul Cod de procedură penală aduce modificări în privința căilor de atac ordinare și, implicit, a gradelor de jurisdicție. Astfel, în scopul asigurării celerității procesului penal și al accelerării soluționării cauzelor penale, în condițiile în care vor spori garanțiile în faza de urmărire penală și la judecata în primă instanță, în materia căilor de atac noul cod prevede calea ordinară de atac a apelului, integral devolutivă. În ceea ce privește recursul, acesta va deveni o cale extraordinară de atac (sub denumirea de recurs în casație), exercitată doar în cazuri excepționale și numai pentru motive de nelegalitate.

Cuvinte-cheie: celeritate; căi de atac ordinare; cauză penală; modificări legislative; noul Cod de procedură penală.

Clasificare JEL: K14, K41

Nefiind reglementată expres în legislația noastră procesual-penală, **celeritatea** (operativitatea sau rapiditatea) se impune, ca principiu fundamental al procesului penal, pentru că presupune cerința ca desfășurarea procesului penal și, implicit, rezolvarea cauzelor penale să aibă loc într-un timp cât mai scurt, într-un moment cât mai apropiat de cel al săvârșirii infracțiunii.

Deși nu este consacrat legal alături de celelalte principii fundamentale ale procesului penal, principiul operativității rezultă din alte dispoziții procesuale, în primul rând din chiar conținutul art. 1 alin. 1 C. proc. pen. (scopul procesului penal): „Procesul penal are ca scop constatarea *la timp* și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel că orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală”.

¹ Anca-Lelia Lorincz – Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, lelia.lorincz@gmail.com

De asemenea, în urma revizuirii Constituției, în art. 21 alin. 3 din legea fundamentală se stipulează că părțile au dreptul la soluționarea cauzelor *într-un termen rezonabil*.

Și în art. 10 al Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară² se prevede că toate persoanele au dreptul la soluționarea cauzelor *într-un termen rezonabil*.

În Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cerința celerității reiese din conținutul paragrafului 1 al art. 6 („Dreptul la un proces echitabil”), potrivit căruia „orice persoană are dreptul la judecarea ... *într-un termen rezonabil* a cauzei sale”.

Principiul operativității presupune atât rezolvarea rapidă a cauzelor penale, cât și simplificarea, atunci când este posibil, a activității procesual-penale. Într-o asemenea accepțiune, operativitatea este prefigurată de o serie de reglementări cuprinse în economia dispozițiilor actualului Cod de procedură penală, cum ar fi: instituția termenelor în procesul penal (art. 185-188 C. proc. pen.), extinderea acțiunii penale și extinderea procesului penal, în faza de judecată (art. 335-337 C. proc. pen.), extinderea competenței organelor de cercetare penală în cazuri urgente (art. 213 C. proc. pen.), disjungerea acțiunii civile și amânarea judecării acesteia într-o altă ședință, dacă rezolvarea pretențiilor civile ar provoca întârzierea soluționării acțiunii penale (art. 347 C. proc. pen.) etc.³.

Principiul celerității trebuie privit, însă, în strânsă legătură cu principiul fundamental al aflării adevărului în procesul penal (art. 3 C. proc. pen.), impunând asigurarea unui echilibru între necesitatea accelerării procedurilor pentru rezolvarea cauzelor într-un termen rezonabil și necesitatea parcurgerii mai multor grade de jurisdicție pentru justa soluționare a acestor cauze.

Judecata, ca fază a procesului penal, se poate desfășura pe mai multe *grade de jurisdicție*. În vederea aflării adevărului într-o cauză penală – pornind de la acceptarea ideii că în activitatea de îndeplinire a justiției, ca în orice altă activitate umană, pot interveni erori – trebuie să se asigure un anumit control judiciar, în urma căruia să se înlăture aceste eventuale erori judiciare; un asemenea control judiciar este posibil datorită reglementării mai multor grade de jurisdicție, astfel încât judecarea unei cauze penale are loc pe mai multe trepte, într-un sistem dispus în scară⁴, fiecare treaptă realizându-se în fața unor instanțe de grade diferite.

Sistemul nostru procesual penal cunoaște, în prezent, *trei grade de jurisdicție*: judecata în primă instanță, judecata în apel și judecata în recurs. Trebuie realizată, însă, distincția între gradele de jurisdicție ale sistemului procesual și gradele de jurisdicție pe care le poate parcurge o anumită cauză penală; astfel, sunt situații, anume prevăzute de lege, când unele cauze parcurg doar două grade de jurisdicție (de pildă, cauzele care au ca obiect infracțiuni ce se judecă în primă instanță la judecătoria sau la curtea de apel și care mai pot fi judecate, apoi, doar în

² Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în M. Of. nr. 827/13 septembrie 2005, cu modificările și completările ulterioare.

³ Ion Neagu, *Drept procesual penal, Partea generală*, vol. I, Euro-Trading, București, 1992, pp. 75-76.

⁴ *Ibidem*, p. 153.

recurs⁵). De asemenea, sunt situații în care se pronunță hotărâri care nu pot fi atacate nici cu apel și nici cu recurs (cum sunt sentințele de dezinvestire), după cum, chiar și atunci când legea permite parcurgerea mai multor grade de jurisdicție, acest lucru nu este obligatoriu, fiind posibil ca hotărârea să rămână definitivă după judecata în primă instanță (când niciuna dintre persoanele îndreptățite nu atacă hotărârea respectivă).

Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală este unul dintre principiile consacrate în jurisprudența europeană⁶. Astfel, art. 2 paragr. 1 al Protocolului 7 consacră dreptul persoanei declarate vinovată de o infracțiune de către un tribunal să ceară examinarea „declarației de vinovăție” sau a condamnării de către o instanță superioară.

În doctrină⁷ s-a apreciat că dispozițiile art. 2 paragr. 1 al Protocolului 7 acoperă omisiunea art. 6 din Convenția europeană, care nu prevede această garanție, impunând un dublu grad de jurisdicție în materie penală, domeniu care, datorită consecințelor grave pe care o condamnare le poate produce, necesită o abordare mai prudentă, cu scopul de a reduce riscul intervenirii unor erori judiciare.

Reglementarea din cuprinsul art. 2 paragr. 1 al Protocolului 7 instituie necesitatea existenței unui dublu grad de jurisdicție nu numai atunci când s-a pronunțat o hotărâre de condamnare, ci și în situația în care o instanță pronunță o hotărâre ce conține „o declarație de vinovăție”. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat⁸ că hotărârea prin care instanța respinge plângerea formulată împotriva ordonanței procurorului prin care s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală pentru motivul că fapta nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni (art. 10 alin.1 lit.b¹ C. proc. pen.) confirmă legalitatea ordonanței procurorului și reiterează, de fapt, constatarea parchetului conform căreia reclamantul s-a făcut vinovat de săvârșirea cu vinovăție a unei fapte prevăzute de legea penală (nedeclararea valutei deținute în contul său în străinătate). Prin urmare, instanța europeană a considerat că obiectul unei asemenea hotărâri judecătorești poate să echivaleze cu o „declarație de vinovăție”, în sensul art. 2 paragr. 1 al Protocolului 7.

În același timp, garantarea dublului grad de jurisdicție trebuie să fie efectivă; cel de-al doilea grad de jurisdicție trebuie să satisfacă exigențele de imparțialitate ale unei instanțe, impunându-se ca remediul procesual să fie

⁵ Cauzele care mai pot parcurge trei grade de jurisdicție sunt cele care au ca obiect infracțiuni care se judecă în primă instanță la tribunal.

⁶ Mihail Udrioiu, Ovidiu Predescu, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român*, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 906.

⁷ Radu Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului, comentarii și explicații, vol. II*, Editura C. H. Beck, București, 2007, pp. 424-425.

⁸ CEDO, hotărârea din 30 noiembrie 2006, în cauza Grecu contra României, paragr. 81, *apud* Mihail Udrioiu, Ovidiu Predescu, *op. cit.*, p. 907.

independent de orice putere discreționară a autorităților și să fie direct accesibil celor interesați.⁹

Codul de procedură penală român în vigoare reglementează, ca regulă generală, triplul grad de jurisdicție în materie penală, inculpatul având dreptul de a beneficia atât de o judecată în primă instanță, cât și de *căile ordinare de atac*: apel și recurs; în urma recentelor modificări legislative aduse actualului Cod de procedură penală (prin Legea nr. 202/2010¹⁰), acest drept a fost însă restrâns, în sensul că doar cauzele judecate în primă instanță la tribunal mai pot parcurge ambele căi ordinare de atac.

În legislația procesual-penală română, gradele de jurisdicție și, implicit, sistemul căilor de atac ordinare au cunoscut o anumită *evoluție în timp*. Astfel, în 1861 a fost înființată Curtea de Casație care avea trei secțiuni, secțiunea a doua ocupându-se cu apelurile penale¹¹.

Ulterior, Codicele de procedură criminală din 1864 (puternic inspirat de prevederile Codului de instrucție penală francez) a făcut primele precizări în materie de grade de jurisdicție, reglementând posibilitatea atacării deciziilor și sentințelor.

Codul de procedură penală Carol al II-lea, din 1936, reconfirmă existența gradelor de jurisdicție, prevăzând drept căi de atac ordinare: opoziția¹², apelul și recursul.

Prin Legea nr. 345/1947¹³, prin care a fost realizată așa-numita reformă a justiției, au fost desființate opoziția și apelul, singura cale de atac ordinară rămânând recursul; în urma acestei modificări s-a impus și o reconsiderare a instituției recursului, care a trebuit să suplinească lipsa apelului, fiind astfel transformată într-o cale de atac atât de fapt, cât și de drept.

Codul de procedură penală intrat în vigoare în 1969 a menținut sistemul celor două grade de jurisdicție: judecata în primă instanță și recursul.

Prin Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească¹⁴ a fost reintrodus apelul în sistemul nostru judiciar, judecata în apel reprezentând cel de-al doilea grad de jurisdicție, după judecata în primă instanță și înaintea judecății în recurs. Reglementarea în materie procesual-penală a apelului s-a realizat prin Legea nr. 45/1993 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală.

⁹ CEDO, hotărârea din 6 septembrie 2005, în cauza Gurepka contra Ucrainei, paragr. 59; CEDO, hotărârea din 4 mai 1999, în cauza Kucherenko contra Ucrainei, apud Mihail Udroi, Ovidiu Predescu, *op. cit.*, p. 907.

¹⁰ Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, publicată în M. Of. nr. 714/26 octombrie 2010 și intrată în vigoare la 25 noiembrie 2010.

¹¹ Dumitru Valeriu Mihăescu, *Recursul penal*, Editura Științifică, București, 1962, p. 24.

¹² Opoziția era o cale de atac adresată aceleiași instanțe de judecată, pentru a retracta hotărârea anterioară dată în lipsă, a repune în discuție cauza și a da o nouă hotărâre – Traian Pop, *Drept procesual penal, Partea specială, vol. IV*, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 381.

¹³ Legea nr. 345/1947 de modificare a Codului de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 299 bis din 29 decembrie 1947.

¹⁴ Legea nr. 92/1992, republicată în M. Of. nr. 259 din 30 septembrie 1997, abrogată ulterior.

Și în actuala Lege privind organizarea judiciară, nr. 304/2004, se menține reglementarea celor trei grade de jurisdicție.

Așa cum am mai amintit, însă, pentru asigurarea celerității procesului penal, prin **Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor**, au fost aduse o serie de modificări actualului Cod de procedură penală. De fapt, Legea nr. 202/2010 a fost adoptată atât în scopul asigurării celerității procedurilor penale, cât și în vederea pregătirii implementării noilor coduri, în această lege regăsindu-se unele dintre reglementările cuprinse în noul Cod de procedură penală (Legea nr. 135/2010).

De aceea, inițiatorul ei, Ministerul Justiției, a denumit această lege, încă din faza dezbaterilor publice, „*mica reformă*”, delimitând-o astfel de „*marea reformă*” a legislației penale și procesual penale care se dorește a avea loc prin intrarea în vigoare a noilor coduri.

În acest sens în expunerea de motive la această lege s-a arătat că: „dintre disfuncționalitățile majore ale justiției din România, cel mai aspru criticată a fost lipsa de celeritate în soluționarea cauzelor. Întrucât procedurile judiciare se dovedesc deseori greoaie, formaliste, costisitoare și de lungă durată, s-a conștientizat faptul că eficacitatea administrării actului de justiție constă în mare măsură și în celeritatea cu care drepturile și obligațiile consfințite prin hotărâri judecătorești intră în circuitul juridic, asigurându-se astfel stabilitatea raporturilor juridice deduse judecării.

Prin reformarea codurilor de procedură (...) s-a urmărit, ca obiectiv esențial, crearea în materia procedurilor judiciare a unui cadru legislativ modern care să răspundă pe deplin imperativelor funcționării unei justiții moderne, adaptate așteptărilor sociale, precum și necesității creșterii calității acestui serviciu public.

Ținând însă seama de termenul preconizat pentru intrarea în vigoare a noilor coduri de procedură (...), se impune instituirea unor norme procedurale cu efecte imediate – în pregătirea implementării codurilor și în acord cu soluțiile legislative consacrate de acestea – de natură să faciliteze eficientizarea procedurilor judiciare și soluționarea cu celeritate a proceselor.”

Așadar, printre modificările legislative aduse prin Legea nr. 202/2010 se înscrie și reducerea numărului gradelor de jurisdicție. Deși sistemul nostru procesual-penal menține, în continuare, reglementarea triplului grad de jurisdicție, parcurgerea acestor trei grade nu mai este o regulă, doar unele cauze mai putând fi judecate atât în primă instanță, cât și în apel și în recurs.

Astfel, potrivit art. 361 alin. 1 teza a II-a C. proc. pen., nu pot fi atacate cu apel:

a) sentințele pronunțate de judecătorii¹⁵;

În contextul recentelor modificări legislative operate în vederea accelerării soluționării proceselor, tribunalele nu mai judecă în apel, astfel încât toate sentințele pronunțate de judecătorii au fost exceptate de la această cale de atac.

¹⁵ Art. 361 alin. 1 lit. a C. proc. pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 202/2010.

Exceptarea acestor sentințe de la apel nu înlătură, însă, posibilitatea atacării lor cu recurs; de altfel, recursul, în aceste cauze, reprezintă singura cale de atac ordinară.

b) sentințele pronunțate de tribunalele militare¹⁶;

Rațiunea exceptării și a acestor sentințe de la apel este aceeași ca în cazul anterior (cel la care se referă art. 361 alin.1 lit. a).

c) sentințele pronunțate de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel;

Exceptarea acestor sentințe de la calea de atac a apelului se explică prin faptul că ele sunt pronunțate la penultimul nivel al ierarhiei instanțelor judecătorești, deasupra căruia nu mai există decât o singură treaptă – Înalta Curte de Casație și Justiție, care nu judecă niciodată în apel. Pe de altă parte, legiuitorul a considerat că nivelul și competența profesională a judecătorilor de la instanțele care asigură, în aceste cazuri, cele două grade de jurisdicție (judecata în primă instanță și în recurs) constituie garanții reale pentru legalitatea și temeinicia soluțiilor date.

d) sentințele pronunțate de secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție¹⁷;

Și această excepție se justifică prin aceleași argumente ca și cele arătate mai sus; instanța supremă reprezintă ultimul nivel în ierarhia instanțelor judecătorești, dincolo de care nu mai există nicio altă instanță care să judece o eventuală cale de atac ordinară îndreptată împotriva unei hotărâri pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție. Sentințele pronunțate în primă instanță de Înalta Curte de Casație și Justiție pot fi atacate cu recurs tot la Înalta Curte de Casație și Justiție, dar judecarea acestuia se va face într-o altă compunere a completului de judecată (Completul de 5 judecători).

e) sentințele de dezinvestire;

Sentințele de dezinvestire pot fi clasificate în sentințe care nu pot fi atacate cu apel, dar pot fi atacate cu recurs (cum sunt sentințele de dezinvestire prin care instanța se desesizează, restituind cauza procurorului în baza art. 332 alin. 1 C. proc. pen.) și sentințe care nu pot fi atacate cu nicio cale de atac ordinară (cum sunt sentințele de dezinvestire prin care instanța își declină competența unei alte instanțe în baza art. 42 alin. 1 C. proc. pen. – sentințe de declinare de competență)¹⁸.

Când reglementează declinarea de competență (art. 42 C. proc. pen.) și restituirea cauzei la procuror (art. 332 C. proc. pen.), legiuitorul folosește termenul de desesizare a instanței, și nu pe cel de dezinvestire. Această deosebire de terminologie nu infirmă, însă, caracterul de dezinvestire pe care îl au în realitate hotărârile respective; în intenția legiuitorului, denumirea de dezinvestire folosită în art. 361 C.

¹⁶ Art. 361 alin. 1 lit. b C. proc. pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 202/2010.

¹⁷ Art. 361 alin. 1 lit. d C. proc. pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 281/2003.

¹⁸ În literatura juridică (George Antoniu, Nicolae Volonciu, Nicolae Zaharia, *Dicționar de procedură penală*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988, pp. 11-12) se face o distincție între actul de desesizare și actul de dezinvestire. Actul de desesizare este actul prin care organul judiciar sesizat, constatând că sesizarea nu este făcută potrivit legii ori nu este competent să soluționeze cauza, restituie dosarul organului care a întocmit actul de sesizare în vederea refacerii acestuia sau trimite dosarul organului competent; în cursul judecății, instanța se desesizează și restituie dosarul instanței competente ori procurorului, dacă cercetarea penală a fost efectuată de un organ necompetent (art. 332 C. proc. pen.). Actul de dezinvestire este actul prin care instanța legal sesizată constată că nu este competentă să judece cauza, trimițând dosarul instanței competente.

proc. pen. este echivalentă cu cea de desesizare folosită în art. 42 și 332 C. proc. pen., deoarece, desesizându-se, instanța, concomitent, se dezinvestește¹⁹.

Așa cum am arătat, un caz de dezinvestire îl reprezintă sentințele de restituire a cauzei la procuror. Conform art. 332 C. proc. pen., restituirea cauzei la procuror, pentru refacerea urmăririi penale, se dispune prin hotărâre, în cazul în care instanța constată, înainte de terminarea cercetării judecătorești, că în cauza supusă judecării cercetarea penală a fost efectuată de un alt organ decât cel competent; de asemenea, instanța se desesizează și restituie cauza procurorului pentru refacerea urmăririi penale în cazul nerespectării dispozițiilor privitoare la sesizarea instanței, prezența învinutului sau a inculpatului și asistarea acestuia de către apărător.

Un alt caz de dezinvestire îl constituie sentințele de declinare de competență, care sunt exceptate atât de la apel, cât și de la recurs (art. 42 alin. 4 C. proc. pen.). Legiuitorul a considerat că, întrucât nu sunt pronunțate în urma soluționării pe fond a cauzei, sentințele de declinare de competență nu vizează drepturi și interese ale părților și, de aceea, nu există niciun motiv pentru care să li se accepte acestora exercițiul căilor de atac.

f) sentințele pronunțate în materia executării hotărârilor penale, precum și cele privind reabilitarea²⁰.

Această ultimă excepție a fost reglementată expres odată cu modificările aduse Codului de procedură penală în 2006, legiuitorul considerând că, pentru simplificarea procedurilor și accentuarea operativității, atât în cazul în care instanța de executare se pronunță asupra unor aspecte privind executarea hotărârilor, cât și în cazul reabilitării, nu mai este necesară parcurgerea celor trei grade de jurisdicție.

Se observă că în toate aceste cauze, în care se poate judeca doar pe două grade de jurisdicție, părțile și procurorul au deschisă numai calea de atac a recursului, dar acesta este integral devolutiv, instanța fiind obligată ca, pe lângă temeiurile invocate și cererile formulate de recurent, să examineze întreaga cauză sub toate aspectele.

În concluzie, în actualul sistem procesual-penal român (chiar și după modificările intervenite prin „mica reformă”) nu există nicio situație în care judecata pe fond să se limiteze la un singur grad de jurisdicție, nefiind posibilă pronunțarea în primă și ultimă instanță a unei hotărâri de condamnare sau care să conțină o „declarație de vinovăție”, ceea ce înseamnă că se respectă cerințele art. 2 paragraf 1 al Protocolului 7 la Convenția europeană.

Instituind principiul dublului grad de jurisdicție pentru majoritatea cauzelor penale, Legea nr. 202/2010 operează modificări și în **materia apelului și a recursului**.

Astfel, sunt supuse apelului: sentințele pronunțate de tribunale și de tribunalul militar teritorial prin care s-a dispus condamnarea, achitarea sau încetarea procesului penal (și/sau prin care a fost soluționată acțiunea civilă),

¹⁹ Grigore Theodoru, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. II, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1974, p. 12.

²⁰ Art. 361 alin. 1 lit. f C. proc. pen., introdusă prin Legea nr. 356/2006.

precum și încheierile date în cursul judecății în primă instanță de către tribunale (tribunalul militar teritorial).

Recursul fiind, în unele cauze, al treilea grad de jurisdicție (care urmează apelului) sau, în alte cauze, al doilea grad de jurisdicție (care urmează judecății în primă instanță), înseamnă că vor fi atacate cu recurs deciziile pronunțate în apel, dar și sentințele exceptate de lege de la apel.

Potrivit art. 385¹ alin. 1 C. proc. pen.²¹, pot fi atacate cu recurs următoarele hotărâri judecătorești:

- a) sentințele pronunțate de judecătorii;
- b) sentințele pronunțate de tribunalele militare;
- c) sentințele pronunțate de curțile de apel și Curtea Militară de Apel;
- d) sentințele pronunțate de secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- e) deciziile pronunțate, ca instanțe de apel, de curți de apel și Curtea Militară de Apel;
- f) sentințele pronunțate în materia executării hotărârilor penale, afară de cazul când legea prevede altfel, precum și cele privind reabilitarea.

Și încheierile pot fi atacate cu recurs; potrivit art. 385¹ alin. 2 C. proc. pen., încheierile pot fi atacate cu recurs numai odată cu sentința sau decizia recurată, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs. Recursul declarat împotriva sentinței sau deciziei se socotește făcut și împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea hotărârii.

Încheierile care pot fi atacate separat cu recurs se clasifică în:

- încheieri care pot fi atacate separat cu recurs ce se judecă înainte de pronunțarea sentinței sau deciziei recurate (încheierile prin care se dispune luarea, revocarea, înlocuirea, încetarea sau menținerea unei măsuri preventive, încheierea prin care instanța s-a pronunțat asupra prelungirii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale, încheierea prin care se dispune suspendarea judecății în primă instanță, încheierea prin care se confirmă măsura internării medicale etc.);

- încheieri care pot fi atacate cu recurs separat, recurs care se judecă numai după pronunțarea sentinței sau deciziei (încheierile prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare ce li se cuvin martorului, interpretului sau apărătorului).

Nu sunt supuse recursului următoarele hotărâri judecătorești:

- sentințele pentru care legea prevede și calea apelului, dacă persoanele cu drept de a declara apel nu au folosit calea apelului sau dacă apelul a fost retras;
- sentințele de dezinvestire care nu pot fi atacate prin nicio cale de atac ordinară (sentințele de declinare de competență);
- deciziile instanței de recurs;
- deciziile prin care a fost soluționat recursul în interesul legii;

²¹ Art. 385¹ alin. 1 C. proc. pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 281/2003, Legea nr. 356/2006 și Legea nr. 202/2010.

- deciziile prin care a fost soluționată contestația în anulare de competența instanței de recurs;
- încheierile pentru care legea prevede expres că nu pot fi atacate cu recurs (încheierea prin care s-a admis ori s-a respins cererea de abținere, încheierea prin care s-a admis cererea de recuzare, încheierile date în cauzele penale în care s-au pronunțat sentințe sau decizii nesusceptibile de a fi atacate cu recurs).

Potrivit Legii nr. 202/2010, recursul declarat împotriva unor hotărâri care, în baza legii, nu pot fi atacate cu apel (sentințele pronunțate de judecătoria, de curtea de apel sau de Înalta Curte de Casație și Justiție, sau cele pronunțate de tribunale pentru infracțiuni la care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate), nu este limitat la cazurile de casare expres prevăzute de lege, instanța fiind obligată ca, în afara temeiurilor invocate și a cererilor formulate de recurent, să examineze legalitatea și temeinicia hotărârii pronunțate în vederea înlăturării erorilor de fapt sau de drept; în aceste cauze, instanța de recurs poate administra probe noi sau readministra probele în situația în care consideră necesar pentru asigurarea dreptului părților la un proces echitabil.

Urmărind să răspundă cerințelor de reducere a duratei procedurilor penale, simplificarea acestora și crearea unei jurisprudențe unitare, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului²², și **Legea nr. 135/2010 privind noul Cod de procedură penală**²³ aduce modificări în privința căilor de atac ordinare și, implicit, a gradelor de jurisdicție.

Astfel, în scopul asigurării celerității procesului penal și a accelerării soluționării cauzelor penale, în condițiile în care vor spori garanțiile în faza de urmărire penală și la judecata în primă instanță, în materia căilor de atac noul cod prevede calea ordinară de atac a apelului, integral devolutivă.

Instanța de apel va putea readministra probele administrate la prima instanță și va putea administra probe noi, fiind obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza și să verifice hotărârea primei instanțe sub toate aspectele de fapt și de drept (art. 417 alin. 2 din noul C. proc. pen.).

Așadar, noul Cod de procedură penală menține doar *o singură cale ordinară de atac*, dând eficiență principiului dublului grad de jurisdicție, prevăzut de art. 2 paragr. 1 al Protocolului 7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

²² Expunerea de motive la Proiectul Codului de procedură penală român elaborat în 2008, www.just.ro

²³ Legea nr. 135/2010 privind noul Cod de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 486/15 iulie 2010; potrivit art. 603 din Legea nr. 135/2010, prezentul cod intră în vigoare la data care va fi stabilită în legea pentru punerea în aplicare a acestuia, iar în termen de 12 luni de la data publicării prezentului cod în Monitorul Oficial al României, Guvernul va supune Parlamentului spre adoptare proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală.

În ceea ce privește recursul, acesta va deveni o cale extraordinară de atac (sub denumirea de recurs în casație²⁴), exercitată doar în cazuri excepționale și numai pentru motive de nelegalitate. Recursul în casație va urmări asigurarea unei practici unitare la nivelul întregii țări, prin intermediul acestei căi extraordinare de atac, a cărei soluționare este exclusiv de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, fiind analizată conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege.

Bibliografie

1. Antoniu, George; Volonciu, Nicolae; Zaharia, Nicolae, *Dicționar de procedură penală*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988.
2. Chiriță, Radu, *Convenția europeană a drepturilor omului, comentarii și explicații*, vol. II, Editura C. H. Beck, București, 2007.
3. Mihăescu, Dumitru Valeriu, *Recursul penal*, Editura Științifică, București, 1962.
4. Neagu, Ion, *Drept procesual penal, Partea generală*, vol. I, Euro-Trading, București, 1992.
5. Pop, Traian, *Drept procesual penal, Partea specială*, vol. IV, Tipografia Națională, Cluj, 1948.
6. Theodoru, Grigore, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. II, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1974.
7. Udrioiu, Mihail; Predescu, Ovidiu, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român*, Editura C. H. Beck, București, 2008.
8. Expunerea de motive la Proiectul Codului de procedură penală român elaborat în 2008, www.just.ro.
9. Legea nr. 202/2010, publicată în M. Of. nr. 714 din 26 octombrie 2010.
10. Legea nr. 135/2010 privind noul Cod de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 486/15 iulie 2010.

²⁴ Se face, astfel, distincție între „recursul în casație” – cale extraordinară de atac care poate avea ca efect casarea (desființarea) hotărârii atacate și „recursul în interesul legii” – cale extraordinară de atac care nu are efecte asupra hotărârii reexamineate și nici asupra situației părților din proces.